

Je kunt niet alles laten, zoals 't is

AD/Utrechts Nieuwsblad, Stad & Regio p.16

5 februari 2011, Margreeth Fernhout

In Irak en Afghanistan hielp René Teijgeler het cultureel erfgoed te beschermen tegen opstandelingen en illegale doorverkoop van archeologische schatten, in Utrecht ziet hij hoe het erfgoed soms ook beschermd moet worden tegen het stadsbestuur. „Ja, de Neudeflat is lelijk. Maar vanuit het oogpunt van erfgoed van belang.”

Kunnen we al het (Utrechts) erfgoed behouden?

“Je kunt niet alles laten zoals het is. Neem de Zeven Steegjes. Daar waren de hygiënische voorzieningen niet aangepast aan de moderne wensen van de bewoners. Dat was gewoon niet leuk, dat moest aangepast worden aan deze tijd. Tegelijkertijd is erfgoed veel meer dan die vier muren en het dak. Op een plastic stoeltje buiten zitten, een buurtfeest organiseren, dat zegt iets. Bij elkaar aankloppen voor hulp is niet alleen een leuk verhaal over harmonie, het was noodzakelijk om te overleven. Een renovatie van een wijk kan technisch goed gelukt zijn, maar als er allemaal yuppen komen te wonen, heb je wel een deel van het erfgoed weggenomen.”

Hoe bepaal je wat erfgoed is?

“Erfgoed is uiteindelijk maar een label. Het is iets waarvan wij hebben bedacht dat het belangrijk is, dat het iets is dat we willen bewaren. Daar komt veel meer bij kijken dan bijvoorbeeld alleen maar de zeldzaamheid van een voorwerp, gebouw of plek. Of we iets mooi vinden, of het in een bijzonder verband staat, hoeveel waarde het heeft. Maar vooral ook hoeveel belang we er aan hechten. En dat is iets heel politieks. Neem een beeld van een god. Uiteindelijk is het gewoon een stuk hout in een bepaalde vorm, waar er misschien nog wel veel meer van zijn gemaakt. Maar afhankelijk van wie je bent, huist er voor jou een god in, is het religieus.

Het postkantoor op de Neude is ook een goed voorbeeld van hoe relatief erfgoed is. Een prachtig gebouw, vinden we nu, moet absoluut behouden blijven. Maar er zijn nog steeds mensen die huilen om wat er plat moest om het te kunnen neerzetten. Wat erfgoed is, bepalen we voor een groot deel zelf. Zo voer ik met een vriend met enige regelmaat een discussie over de Neudeflat. Een lelijk ding, maar gezien vanuit cultureel erfgoed oogpunt, wel van belang. Hij vertelt iets over hoe we in begin jaren zestig over stadsontwikkeling dachten.”

Hoe komt het dat u dit werk doet?

“Mijn vader was automonteur, ik ben de eerste die ging studeren van de familie. In Utrecht heb ik een tijdje gekraakt en was ik politiek actief. Dat activisme heb ik altijd leuk gevonden en met deze baan kan ik mijn twee voorliefdes verenigen: politiek en erfgoed.

Op een congres raakte ik in gesprek met een hoge legerofficier. Die legde me uit dat zij wel voorzichtiger willen zijn met het erfgoed, maar niet weten wat belangrijk is en hoe ze dat moeten doen. Ik ben daarna reserve officier geworden. In de wereld van het erfgoed is dat not done. Maar ik realiseerde me dat het wel hypocriet is dat je militairen verwijt alles kapot te schieten, terwijl je ze niet vertelt wat behouden moet blijven.”

Maar moeten je wel spullen van iemand als Saddam Hoessein willen bewaren?

“Die vraag kreeg ik vooral toen ik het beheer had over de schatten van Saddam. Daar zaten absurde voorwerpen bij, dure auto's, pompeuze beelden, een vergulde kalashnikov. De eerste neiging van de Irakezen was alles weggooiden of verkopen.

En inderdaad zou ik het op dat moment niet zo snel in een tentoonstelling opstellen. Maar voor een volgende generatie is het bewijs dat Saddam echt heeft bestaan en dat hij dit soort dingen had, terwijl de bevolking honger leed.

Een geschiedenisles.

“Voor al het erfgoed geldt dat het een geschiedenisles is. Je merkt ook dat mensen, zodra ze meer over iets weten, er meer belang aan hechten. Het is een cirkel, want andersom werkt het ook: zodra er meer belang aan wordt gehecht, willen meer mensen er iets van weten. Dat merk ik hier naast mijn voordeur al. De poort naast mijn huis aan de Springweg, stond vroeger bij het Regulierenklooster bij Laag Catharijne. Hij is rond 1580 opnieuw opgebouwd hier aan de Springweg, en gaf toegang aan het Burgerweeshuis. Als ik mensen zie kijken, loop ik wel eens naar buiten om wat dingen te vertellen over de poort. Ik merk dan meteen dat ze meer waarde er aan hechten. Dat is met alles, zodra je er iets over weet, vind je het belangrijker.”

In Irak en Afghanistan bevond u zich midden in een conflictgebied en moest u een gemeenschappelijk belang vinden tussen strijdende partijen om het erfgoed te kunnen behouden. Werkt het ook zo in de strijd om het erfgoed in vredesgebied?

“Ja, maar ik vind dat dat in Utrecht lang niet altijd goed is gegaan. De gemeente sloeg in het verleden de belanghebbenden nog al eens over. De aanleg van Hoog Catherijne en de Catherijnebaan zijn historische voorbeelden. Als daar naar bewoners en kenners van het erfgoed was geluisterd, was het er niet gekomen. Een aftakking via de Springweg naar het stadion hebben we maar te ternauwernood weten te voorkomen.

Hoe moet het dan?

“Dat zoeken naar een gemeenschappelijk belang het beste werkt, heb ik in Irak gezien. Daar was ik betrokken bij Babylon. Die stad is een historische stad voor heel Irak, Soenniet, Sji-iet, Koerd, Christen of Jood. Iedereen kan zich met de heldenverhalen uit die tijd identificeren. Duidelijk maken dat Babylon cultureel erfgoed voor alle Irakezen is, is dan ook heel wat makkelijker dan het graf van de Joodse profeet Ezechiël, ook in Irak, beschermen in een deels religieus conflict.

Maar de belangen moeten wel in balans zijn. Je moet een stad ook niet willen remmen in zijn ontwikkeling. En ook de financiële kant is een belang. De sloop van hele huizenblokken in Ondiep en Zuilen bijvoorbeeld, er verdwijnen hele stukken Utrechtse geschiedenis. Maar onbegrijpelijk is het niet, als er compleet in oude stijl zou worden gerenoveerd, zouden de huren zo ver omhoog moeten dat je, net als in de Zeven Steegjes, een ander deel cultureel erfgoed kapot maakt.”

Paspoort

Geboren: 30 juni 1950 in Apeldoorn

Opleiding: 1973 bachelor Sociologie, 1996 cum laude antropologie

Opdrachtgevers: onder andere de Koninklijke Bibliotheek, UNESCO (in Afghanistan, Irak en Haïti), ISAF (in Afghanistan)

Prive: tenor koor Grachtensmart